

Historieätarna

Historia, Geografi | åk 4–6

Eleverna får reflektera och diskutera kring olika förändringar och framsteg inom matproduktion och matvanor genom människans historia, och placera ut händelser på en tidslinje.

Syfte och mål

Eleverna ska få ett historiskt perspektiv på hur människors matvanor och levnadsvillkor har förändrats, och kunskap om livsmedelsproduktionens och -konsumtionens utveckling. De får reflektera över om matsvinn förekommit och om det förändrats under olika tidsperioder. Genom spelet får de också möjlighet att träna på turtagning och att följa spelregler,

Koppling till läroplanen

Historia

- *Likheter och skillnader i levnadsvillkor mellan olika grupper i samhället.*
- *Jordbrukets omvandling och den stora folkökningen samt översiktligt om den tidiga industrialiseringen i Sverige. Olika konsekvenser av detta för barns, kvinnors och mäns levnadsvillkor.*

Geografi

- *Hur val och prioriteringar på individ- och samhällsnivå kan påverka miljön och främja hållbar utveckling.*

Förkunskaper

Denna övning kan göras även om eleverna har relativt lite förkunskaper inom ämnet, exempelvis som en introduktion till historieämnet. Titta gärna på en tidslinje och repetera hur olika perioder benämns. Kontrollera att eleverna förstår begreppen *årtionde* och *århundrade*, exempelvis att 1600-talet är perioden från 1600 till 1700, medan 1920-talet är perioden från 1920 till 1929.

Tidsåtgång och arbetsätt

Ca 1 lektion, men spelet kan spelas vid flera tillfällen.
Gemensamt arbete i helklass samt arbete i små grupper.

Material

- Spelkort, en uppsättning per grupp. Skriv ut, kopiera, ev laminera, klipp ut. (Välj om ni vill skriva ut korten med svar på baksidan eller ej.)
- Tidslinje. Skriv ut, klipp isär på längden, och tejpa ihop till en lång linje. Det är många kort som hör hemma under 1900-talet, därför behövs det mest utrymme där.
- Facit med kommentarer.

Genomförande

Inledning

Inled lektionen genom att titta på ett klipp från tv-programmet Historieätarna om det finns tillgängligt (sök på Youtube, välj en bit från något program, eftersom det är långa avsnitt). Diskutera vad klippet visade.

Diskussion

Fortsätt diskussionen med att fråga eleverna hur de tror att maten har ändrats sedan deras mor- och farföräldrar var små, eller ännu längre tillbaka.

- Vilka maträtter finns idag som inte fanns förr?
- Vad tror du man åt då som vi inte äter idag?
- Hade man mer mat eller ont om mat?
- Fick man mat i skolan? (Se faktatext i *Facit med kommentarer*.)
- Känner du någon äldre person som du kan fråga om hur maten var förr?

Om ni inte pratat om matsvinn tidigare, förklara för eleverna vad det är:

Matsvinn är mat som hade kunnat ätas men som slängs. Matsvinn uppstår i både mataffärer, hushåll, skolor och restauranger.

- Tror ni att matsvinnet har ökat eller minskat? (Det är svårt att veta eftersom det inte finns någon statistik från längre tillbaka. Men vi kan gissa att man var mer noggrann förr att ta vara på maten när man inte hade lika stor tillgång. Samtidigt hade man inte lika bra möjligheter att förvara mat.)
- Hur förvarade man mat innan det fanns kyl och fryr?

Tidslinje med spelkort

Till materialet finns 32 kort med text om när olika saker i mathistorien skedde, som när man började odla i Sverige eller när konservburken kom. Uppgiften går ut på att gissa när olika saker skedde och placera korten i rätt ordning. Välj om ni vill arbeta tillsammans i helklass eller om eleverna ska arbeta i par eller i grupper.

Om ni gör övningen i helklass, blanda korten och dela ut dem så att varje elev får minst ett kort. Eleverna ska nu placera ut sina kort på rätt plats längs en linje och i relation till var de andra eleverna lagt sina kort, likt spelet "När då då?".

Till hjälp finns en tidslinje på två A3-sidor att kopiera. Klipp isär papprena på längden längs den streckade linjen och tejpa ihop de fyra remsorna till en lång tidslinje. Några kort kommer att få läggas lite ovanpå varandra. Det går också att göra övningen utan den färdiga tidslinjen. Eleverna ska då endast lägga korten i rätt ordning.

När alla kort är utplacerade får eleverna motivera sin placering av dem, varefter ni gemensamt går igenom de rätta svaren. Var det några som de visste sedan tidigare? Vilka var oväntade?

I facit finns ytterligare information kring korten som kan läsas upp för att ge lite mer fakta i samband med genomgången. Eller välj om eleverna ska göra ett litet grupparbete om några av händelserna på korten. De kan då söka mer fakta och fler bilder på nätet och sedan berätta om sin händelse för klassen.

När då då?

Om ni gör övningen i grupper kan eleverna i gruppen samarbeta och försöka lägga korten i rätt ordning på tidslinjen. Vill man att uppgiften blir mer som ett spel kan eleverna tävla mot varandra i lag, förslagsvis 2–3 elever per lag och två lag, ungefär som i spelet "När då då". Det går det till så här:

Dela in eleverna i grupper och använd korten med svaren på baksidan. Förklara att spelet inte fungerar om man tjuvtittar innan man gissar!

Varje lag lägger ut en tidslinje framför sig på bordet. Det räcker med en linje utan årtal.

Spelet börjar med att varje lag drar ett referenskort: En i laget tar ett kort, läser och laget gissar när det var. Vänd på kortet och se svaret. Det första kortet läggs ut under linjen (även om det var fel, så att man får ett kort att starta med). Det andra laget gör likadant. Sedan börjar spelet, och lagen läser nu korten åt varandra.

Lag 1 tar ett kort, läser upp det (utan att visa baksidan) och lag 2 ska svara när de tror att det hände. OBS: det blir "rätt" även om svaret inte stämmer exakt, bara det blir rätt i förhållande till det/de kort som redan ligger på deras tidslinje.

Om laget gissar fel i förhållande till kort på linjen läggs kortet tillbaka underst i högen. Det lag som har flest kort när korten är slut vinner, alternativt den som kommer först till tio vinner.

Avslutning

Avsluta lektionen med att diskutera:

- Var det några kort som var svåra att lägga på rätt plats, något som hände tidigare eller senare än eleverna trodde?
- Vad kan de olika händelserna ha haft för betydelse för synen på mat och matsvinnet under människans historia?

Källor

<https://www.so-rummet.se/fakta-artiklar/mat-och-matvanor-pa-stenaldern#>

<https://www.so-rummet.se/fakta-artiklar/mat-och-matvanor-under-antiken-och-medeltiden>

<https://www.so-rummet.se/fakta-artiklar/industriella-revolutionens-betydelse-produktion-och-hantering-av-mat>

<https://www.so-rummet.se/fakta-artiklar/fiskets-historia-fran-vardagsfiske-till-overfiske>

<https://www.so-rummet.se/kategorier/historia/historiska-teman/historia-om-mat-och-matvanor#>

<https://www.ica.se/artikel/nar-kom-kaffet-till-sverige/>

<https://www.ica-historien.se/artiklar/ica-fore-grundandet-1917/>

<https://www.tetrapak.com/sv-se/about-tetra-pak/who-we-are/heritage>

<https://www.naturskyddsforeningen.se/artiklar/jordbrukets-effekt-pa-biologisk-mangfald/>

<https://www.svt.se/nyheter/lokalt/smaland/pa-70-talet-rasade-plantgiftsdebatten>

<https://edition.cnn.com/2012/08/10/world/asia/vietnam-us-agent-orange/>

<https://www.svt.se/nyheter/vetenskap/150-ar-sedan-sverige-svalt>

<https://www.whirlpool.com/blog/kitchen/history-of-microwave.html>

<https://www.faktabasen.se/vem-uppfann-osthyvel/>

<https://eartharchitecture.org/?p=570>

<https://www.svd.se/a/be4112df-1211-3dd8-996d-137fda8f982d/toshiko-tog-sushin-till-sverige>

<https://www.livescience.com/lab-grown-meat>